
Dunja Trutin i Jelena Lazić

Kako vidim sebe, kako vidim tebe

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoji li povezanost između samoprocene i procene najboljeg prijatelja. U istraživanju je učestvovalo 77 ispitanika uzrasta od 15 do 22 godine. Ispitivanje je vršeno u dve faze: ispitanici su prvo popunjivali upitnik koji se odnosio na njih same, a zatim upitnik koji se odnosio na njihovog najboljeg prijatelja. Oba upitnika su sadržala iste stavke kojima su se ispitivali stavovi o osobinama ličnosti, vrednostima, intelektualnim sposobnostima i interesovanjima, procenjivani na petostepenim skalama procene. Rezultati su pokazali da postoji povezanost između samoprocene i procene najboljeg prijatelja na većini stavki iz grupe interesovanja i vrednosti, za jednu stavku iz grupe osobina ličnosti i jednu iz grupe intelektualnih sposobnosti. Možemo zaključiti da adolescent svog najboljeg prijatelja vidi kao sličnijeg po zajedničkim ciljevima, nego po nekim osobinama i sposobnostima.

Uvod

Kada kažemo prijateljstvo, najčešće mislimo na blizak odnos dvoje ili više ljudi vođen pozitivnim osećanjima i dobrom namerama (Krstić 1991). Dobri prijatelji su najčešće osobe sličnog uzrasta koje imaju slične poglede na svet. Prijatelji su posebno važni u pubertetu i imaju mnogo uticaja na socijalni razvoj mladih.

Adolescencija je period u kome se dešavaju velike i nagle promene i ona predstavlja skup fizičkih, psihičkih i fizioloških promena u razvoju koji prate sociološki i kulturni faktori (Rot i Radonjić, 2002). Jedni kod drugih, adolescenti cene snagu,

upornost, hrabrost, muzikalnost, inteligenciju, duhovitost, obrazovanje i sl. (Rot i Radonjić 2002). U ovom periodu, mladi intenzivnije nego ranije počinju da uočavaju sličnosti i razlike među osobama iz svog okruženja.

Združivanjem vršnjaka sličnog socijalnog statusa i interesovanja nastaju vršnjačke grupe. One su od velikog značaja za razvoj ličnosti svakog člana (Rot 2003). Zbog razlike u odnosima sa različitim ljudima, mladi počinju da izdvajaju najbolje prijatelje od ostalih članova grupe.

Prema M. Zvonareviću (1976), mlade osobe najčešće počinju da se druže sa vršnjacima zbog zajedničkih ciljeva. Težnje ka ostvarenju onih ciljeva koji za osobu predstavljaju prioritete najčešće utiču na ponašanje, i takve ciljeve nazivamo vrednostima. Vrednosni sistemi se u životu javljaju mnogo pre adolescencije, s tim što su vrednosti koje osoba ima u ranijem periodu života pod jačim uticajem roditelja. Nove vrednosti koje se razviju u adolescenciji mogu biti zajedničke većem ili manjem broju vršnjaka, s tim što se one odnose na konkretnе objekte i neposrednije utiču na aktivnost i zalaganje osobe (Rot i Radonjić 2002). Pored interesovanja i vrednosti, važno je navesti i inteligenciju. Ona je najopštija i najznačajnija od svih sposobnosti i obuhvata mnoge uže sposobnosti (korišćenje starog iskustva u novim situacijama, uviđanje veza između pojmljiva, prila-godžavanje okolnostima itd.) koje mladi posmatraju i procenjuju kod sebe i kod drugih.

U ovom istraživanju su posmatrane procene atributa koji se tiču osobina ličnosti, vrednosti, sposobnosti i interesovanja kao stavki koje utiču na druženje. Sa ovim faktorima moramo da budemo upoznati da bismo proučili socijalni mentalitet neke grupe. Socijalni mentalitet je skup svih psiholoških osobina koje su zajedničke svima ili većini članova

*Dunja Trutin (1991), Beograd, Husinskih rudara
36/15, učenica 1. razreda Treće beogradske
gimnazije*

*Jelena Lazić (1991), Beograd, Arhimandrita
Gerasima Želića 18/2, učenica 1. razreda
Gimnazije "Crnjanski" u Beogradu*

neke socijalne grupe (Zvonarević 1976). Pitanje na koje će se obratiti pažnja je kako adolescenti procenjuju sebe po osobinama ličnosti, vrednostima, inteligenciji i interesovanjima, a kako najboljeg prijatelja.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati da li postoji povezanost između samoprocene i procene najboljeg prijatelja po osobinama ličnosti, vrednostima, inteligenciji i interesovanjima.

Hipoteza: Postoji povezanost između procene najboljeg prijatelja i samoprocene po istim varijablima.

Metod

Subjekti. Uzorak je prigodan. Činilo ga je 77 polaznika i mlađih saradnika seminara IS Petnica, oba pola, uzrasta od 15 do 22 godine.

Varijable. Istraživanje je korelacionog tipa sa osam varijabli: procena sopstvenih osobina ličnosti, vrednosti, sposobnosti i interesovanja i procena prijateljevih osobina ličnosti, vrednosti, sposobnosti i interesovanja.

Instrumenti i postupak. Kao instrumenti korišćeni su upitnici koji su se sastojali iz četiri grupe stavki razvrstanih prema tome da li se odnose na osobine ličnosti, na vrednosti, na sposobnosti ili na interesovanja. Svaka stavka je procenjivana na petostepenoj skali procene. Na prvom upitniku ispitniku je bilo naznačeno da se stavke odnose na njega, a na drugom da se stavke odnose na njegovog najboljeg prijatelja.

Deo instrumenta kojim se ispitavao stav ispitnika o osobinama ličnosti sastoji se od 25 atributa. Atributi su preuzeti iz Goldbergovog istraživanja iz 1993. u kojem on sve osobine ličnosti svrstava u pet osnovnih (Big Five Personality Traits) (Goldberg 1993, prema Hedrih 2006). Neuroticizam – negativna emocionalnost koja predstavlja sklonost da se doživljavaju neprijatne i uz nemirenuće emocije, sklonost uz nemirenosti u mislima i akcijama; ekstraverzija – određuje broj međuljudskih odnosa sa kojima se osoba oseća lagodno (Smederevac 2000, prema Hedrih 2006); otvorenost ka iskustvima – osobina koja razlikuje maštovite, kreativne ljude od konvencionalnih ljudi koji stoje čvrsto na zemlji (Hedrih 2006); prijatnost – apriorno pozitivna verovanja o ljudima, verovanje da su ljudi iskreni, prijateljski nastrojeni, dobri i takođe spremni da pomognu; savesnost – broj ciljeva na koji je neko usmeren, kao i samokontrolu, sistematičnost i istrajnost

u njihovom ostvarivanju. Ove osobine ličnosti reprezentovane su određenim brojem atributa. Atributi za neuroticizam su staloženost, impulsivnost, paničenje u stresnim situacijama, smirenost tokom akcija i stidljivost; za ekstraverziju optimizam, nezavisnost, umerenost, druželjubivost, sklonost ka traženju uzbudjenja, energičnost i sklonost ka vođstvu; za otvorenost ka iskustvima su maštovitost, kreativnost, emotivnost i spremnost da se preispituju sopstveni stavovi; za prijatnost su saosećanje sa drugima, popustljivost, verovanje drugim ljudima, iskrenost i spremnost na saradnju; za savesnost su pouzdanost u ispunjavanju dužnosti, sklonost ka odustajanju, vera u sebe i samodisciplina.

Stavke iz druge grupe uvršćene su u upitnik na osnovu 13 najvažnijih usmerenja u životu po Morisu (Morris 1956, prema Havelka 1992): egzistencijalna sigurnost, zarada, prijatnost/hedonizam, samostalnost, usavršavanje/samoaktuelizacija, religioznost, uticajnost/socijalna moć, popularnost/socijalni prestiž/status u životu, saznavanje/istraživanje, saradnja/kooperativni duh, pomaganje/altruizam, pravednost/prometejstvo i korisnost.

Treći deo upitnika, na kome su ispitnici proceњivali sposobnosti, odnosno inteligenciju kao najopštiju sposobnost, sastavljen je tako što su iz definicije inteligencije Alfreda Bineta (Binet 1903, prema Ivić *et al.* 1976), Ričarda Herrnštajna i Carla Mare-ja (Herrnstein i Murray 1994), Dejvida Večslera (Vechsler 1939, prema Berger 1979) i Hauarda Gardnера (Gardner 1999) preuzeti ključni pojmovi. Bilo je deset stavki koje se odnose na intelektualne sposobnosti (analitičnost, racionalnost, planiranje, samokritičnost, posmatranje stvari iz različitih uglova, prilagodljivost, kritičnost, taktičnost, preduzimljivost, uspešno nalaženje rešenja već pri prvom kontaktu sa problemom).

Četvrti deo upitnika se sastojao iz tvrdnji koje se odnose na najvažnija interesovanja u ovom periodu prema Rotu i Radonjiću (Rot i Radonjić 2002). U upitniku ih je bilo dvanaest: za muziku, nauku, sport, tehniku, školu, aktivnosti u prirodi, umetnost, film, knjige, modu, izlaska i putovanja.

Rezultati

Ispitivana je povezanost samo između istih stavki sa oba upitnika. U istraživanju je dobijena statistički značajna korelacija između samoprocene i procene najboljeg prijatelja po osobinama ličnosti

kod atributa koji se odnose na ekstraverziju (koeficijent korelacije je 0.265, $p < 0.05$).

Što se tiče procena vrednosti, statistički značajna korelacija dobijena je za:

- finansijsku sigurnost ($r = 0.522$, $p < 0.01$),
- bezbrižan život ($r = 0.296$, $p < 0.01$),
- posvećenost veri ($r = 0.345$, $p < 0.05$),
- popularnost ($r = 0.401$, $p < 0.01$),
- saradnju ($r = 0.305$, $p < 0.01$),
- altruirizam ($r = 0.476$, $p < 0.01$),
- proizvodnju stvari korisnih za ljude ($r = 0.264$, $p < 0.05$) i
- pravednost ($r = 0.313$, $p < 0.01$).

Statistički značajna povezanost dobijena je i između samoprocene i procene najboljeg prijatelja po samokritičnosti ($r = 0.258$, $p < 0.05$).

Najveći broj statistički značajnih korelacija postoji kod interesovanja, i to za:

- sport ($r = 0.426$, $p < 0.01$),
- tehniku ($r = 0.315$, $p < 0.01$),
- školu ($r = 0.376$, $p < 0.05$),
- aktivnosti u prirodi ($r = 0.249$, $p < 0.05$),
- umetnost ($r = 0.311$, $p < 0.01$),
- modu ($r = 0.526$, $p < 0.01$),
- putovanja ($r = 0.496$, $p < 0.01$),
- film ($r = 0.428$, $p < 0.01$),
- knjige ($r = 0.321$, $p < 0.05$) i
- izlaska ($r = 0.424$, $p < 0.01$).

Diskusija

Stavke između kojih je postojala statistički značajna korelacija podelili smo u grupe radi lakšeg interpretiranja rezultata.

Prvu grupu čine atributi vezani za ekstraverziju (jednu od pet pomenutih osobina ličnosti). Pod ekstraverzijom smo podrazumevali otvorenost prema drugim ljudima, druželjubivost, energičnost, optimizam, nezavisnost, sklonost ka vodstvu, sklonost ka traženju uzbudjenja i umerenost. Nije neočekivano da se ekstravertne, odnosno introvertne osobe, najviše druže sa osobama koje takođe imaju tu osobinu izraženu u istoj meri. U okviru atributa iz grupe vrednosti dobijena je statistička značajnost kod stavki koje su u indirektnoj vezi sa ekstraverzijom kao osobinom važnom za druženje. Izdvajena je grupa stavki koju čine popularnost i bezbrižan život. Ek-

stravertna osoba vrednovaće ove stavke jer su u skladu sa načinom života koji ceni.

Drugu grupu čine altruističke vrednosti. Ona obuhvata vrednosti koje podrazumevaju pomaganje drugim ljudima: saradnja, pravednost, altruizam (ne-sebična briga za dobrobit drugih) i proizvodnja korisnih stvari za ljude.

Treću grupu čine konzervativna shvatana – tradicionalno vrednovanje i shvatanje života. Nju su činile finansijska sigurnost i posvećenost veri.

Samokritičnost je bila jedina sposobnost na kojoj je dobijena statistički značajna povezanost između samoprocene i procene najboljeg prijatelja. Ona zato predstavlja posebnu celinu. Zanimljivo je da nije dobijena povezanost između samoprocene i procene kritičnosti, iako su to slični pojmovi.

Najveći broj značajnih korelacija dobijen je kod interesovanja. Za početak, izdvojimo grupu koju čine izlasci, putovanja i moda. Ove stavke možemo svrstati u grupu praćenja trendova, odnosno obaveštenosti. Sledеću grupu čine interesovanja za zdrav život: bavljenje sportom i aktivnostima u prirodi. U grupu interesovanja u vezi sa kulturom svrstali smo interesovanja za umetnost, knjige i film. Posebne celine, jesu zainteresovanost za školu i zainteresovanost za tehniku (za mobilne telefone, mp3 plejere, digitalne foto-aparate itd.).

Zaključak

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da adolescenti biraju prijatelje za koje procenjuju da su im slični po osobinama ličnosti, vrednosnom sistemu, sposobnostima i interesovanjima. Korelacija je bila statistički značajna kod deset od dvanaest interesovanja (u obzir su uzimane samo iste varijable sa oba upitnika), osam od trinaest vrednosti, po jednoj sposobnosti i jednoj osobini ličnosti.

Kao što smo već ranije napomenuli, interesovanja, za razliku od vrednosti, imaju konkretan objekat – postoji jasno definisan cilj koji osobu pokreće na aktivnost. Možemo pretpostaviti da je adolescentima važno da budu u društvu osoba koje su podjednako angažovane u istom polju kao i oni. I interesovanja i vrednosti podrazumevaju ciljeve kojima čovek u životu teži, pa su zato ti pojmovi vrlo srodni. Na osnovu toga moglo bi se zaključiti da adolescent svog najboljeg prijatelja vidi kao sličnijeg po zajedničkim ciljevima, nego po nekim osobinama

i sposobnostima za koje procenjuje da su kod njegovog najboljeg prijatelja zastupljene.

Jedan od mogućih smerova za dalja istraživanja jeste ispitivanje povezanosti između naše procene sebe i toga kako naš najbolji prijatelj procenjuje nas po istim stavkama. Takođe, isto ovakvo istraživanje moglo bi da se sproveđe na uzorku koji ne čine adolescenti, već osobe koje imaju preko dvadeset godina, pa da se rezultati oba istraživanja uporede.

Literatura

- Berger J. 1979. *Psihodijagnostika*. Beograd: Nolit
- Gardner H. 1999. *Intelligence Reframed: Multiple Intelligence for the 21st Century*. New York: Basic Books
- Havelka N. 1992. *Socijalna percepcija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Hedrih V. 2006. Bazične osobine ličnosti i profesionalna interesovanja učenika. Magistarski rad odbranjen na Filozofskom fakultetu u Beogradu.
- Herrnstein r., Murray C. 1994. *The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life*. New York: The Free Press
- Ivić I., Milinković M., Rosandić R., Smiljanić V. 1976. *Razvoj i merenje inteligencije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Krstić D. 1991. *Psihološki rečnik*. Beograd: Savremena administracija
- Rot N. 2003. *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Rot N, Radonjić S. 2002. *Psihologija za drugi razred gimnazije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Zvonarević M. 1976. *Socijalna psihologija*. Zagreb: Školska knjiga

Dunja Trutin and Jelena Lazić

How Do I See Myself, How Do I See You

As a person matures, estimating one's self and others becomes more common and it is especially expressed in adolescence. During this period, young people form peer groups. Peer groups are very important because members influence each other's social development and adolescents analyze others according to their behavior. They judge some as more similar and some as more different than themselves. It was interesting for us to find out how adolescents estimate their best friends.

The aim of our research was to establish a relationship between self-evaluation and the evaluation of the subject's best friend based on personality traits, values, intellectual abilities and interests.

We created a questionnaire with items divided into four groups. Each item had a rating scale from 1 to 5. Items considering personality traits were chosen from the Big Five model: neuroticism, extroversion, agreeableness, conscientiousness and openness to experience. For human values, we used Morris' 13 varieties of human value. Items related to intellectual abilities were based on different definitions of intelligence (by A. Binet, R. Hermstein, C. Murray, D. Vechsle and H. Gardner). We chose interests for our questionnaire from the textbook "Psychology for second grade of high school" N. Rot and S. Radonjić.

The sample consisted of 77 subjects aged between 15 and 22 from Petnica Science Center.

The results showed that adolescents estimated themselves and their best friends similarly by most of the interests and values together with one personality trait (extroversion) and one characteristic of intellectual abilities (self-criticism). We can conclude that young people estimate their best friends as more similar to them by mutual goals than by abilities and personality.

